

Et trælleliv i vikingetidens Ripa

- om undertrykkelse og livet nederst i samfundshierarkiet

Indhold

I et autentisk vikingemiljø skal eleverne på egen krop opleve, hvordan det var at være nederst i vikingetidens samfundshierarki.

Eleverne skal prøve at være en form for det, vi i dag kalder slaver. I vikingetiden kaldtes de trælle. De var helt uden indflydelse på eget liv og havde ingen anden betydning end den arbejdskraft, de kunne levere. Det kan lyde helt ubegribeligt i dag, at der engang har levet en gruppe mennesker så langt nede i det danske samfundshierarki.

Trælle var for vikingerne en særdeles populær handelsvare, som kunne købes på markedspladserne. Trælle kunne levere en stor arbejdskraft og ordne alt det 'trælse' arbejde. Trælle var en god investering, for flere hænder kunne producere et overskud af mad, klæder og andet, som vikingen kunne videresælge og på den måde øge husholdningens indtjening.

Eleverne får trælleklæder på og skal arbejde. Er der mon nogen, der vil købe trællene? Hvor kommer de hen? Og hvad bliver de udsat for? For en træl var denne uvished et af livets barske vilkår.

I dag er slaveri og slavehandel forbudt, men undertrykkelsen eksisterer stadig. F.eks. kender de fleste skolebørn i dag til mobning som undertrykkelsesform. Der er derfor stor chance for, at den enkelte elev kan relatere til temaet i dette undervisningsforløb.

Læringspotentialer i forløbet ligger i elevernes personlige oplevelse i rollespillet, og undervisningsformen er derfor differentieret. Det er op til den enkelte elev, hvor langt man vil gå ind i sin rolle, hvor meget man vil bruge sproget og interagere med andre. Aktiviteterne inddrager på forskellig vis krop og hoved.

Rollespillet

Året er 825. Mens Ripa høvding og 200 af hans bedste mænd er på togt til det frugtbare England, kæmper de få tilbageblevne borgere med at få hverdagen til at fungere. Der er meget arbejde, der skal ordnes. Haverne skal passes, der skal kløves brænde til ildstedet, indbyggerne skal have mad og tøj. Og når de stærke mænd er på rejse, er byen også meget sårbar overfor røveriske overfald. Kvinderne kan dårligt forsvare sig mod de aggressive fremmede, der af og til dukker op i Ripa og med vold og magt forlanger mad, husdyr og andre værdigenstande.

En kold Odins-dag banker det på Tinghusets dør. Det er husets herre, der er vendt hjem med et nyt hold trælle, som han har hentet vestpå. Nu skal de overlades til husfruen, så hun kan afrette dem til at være gode trælle og en værdifuld handelsvare. Sådan én, som kan sættes til al muligt og slidsomt arbejde.

Husherren skal hurtigst muligt afsted igen, for han har hørt om flere gode handler nede sydpå. Så længe høvdingen og hans mænd er væk, kan trælle være løsningen på byens udfordringer, og der er gode muligheder for at tjene penge.

FAG

Dansk og historie

KLASSETRIN

4.-6. klasse

ELEVANTAL

Maks. én klasse

VARIGHED

3 timer på Ribe VikingeCenter + tid på skolen til forberedelse og opfølgning

FORUDSÆTNING

Mindst to voksne fra skolen skal indgå aktivt i forløbet.

FORMÅL

- at eleverne oplever en undervisningsform med høj læringspotentiale, hvor alle kan være med.
- at eleverne får en god fælles klasseoplevelse.
- at eleverne får redskaber til at kunne sammenligne vikingernes livsvilkår med moderne livsvilkår.
- at eleverne reflekterer over, hvordan det må være, at leve et liv med undertrykkelse og uden indflydelse på eget liv.
- at eleverne kan drage paralleller til nutidens undertrykkelsesformer som f.eks. mobning.
- at give eleverne mulighed for at spille en rolle og være en anden end sig selv.

Undervisningsforløbet

Forløbet inddrager både klasselokalet på skolen samt Ribe VikingeCenter. Det består af tre dele:

1. Forberedelse
2. Besøg på Ribe VikingeCenter
3. Opfølgning

Besøget på Ribe VikingeCenter

Undervisningsforløbets indhold og cirkatidspunkter:

Kl. 00:00 Ved indgangen til Ribe VikingeCenter modtages I af en formidler i vikingedragt. Rollespillet forklares, trællekofter tages på. Måske spises rejsemad. Via havn og markedsplads ankommer vi til Ripa By. Undervejs får I fortællingen om Ribe som Danmarks ældste by og om handel i vikingetiden med fokus på trælle.

Kl. 00:40 Rollespillet starter i Tinghuset, hvor I får jeres eget personlige trællenavn.

Kl. 00:50 Trællearbejde. Trællene bliver sat i gang med forskelligt arbejde såsom havearbejde, renoveringsarbejde, brændekløvning, madlavning og andet 'træls' arbejde.

Kl. 02:10 Spisning. Familien i Tinghuset samles til mad. Trællene må vente og se, om der bliver en bid mad til overs til dem. Trællene får fortalt den gamle historie om Rigs Vandring og bagefter vaskes op.

Kl. 02:45 Rollespillet slutter, fælles evaluering og omklædning. Der bliver fælles evalueret og snakket om det, vi har oplevet.

Kl. 03:00 Tak for en dejlig dag.

Husk...

- Madpakker
- Varmt, praktisk tøj og fodtøj

Kontakt og booking

Skoletjenesten på Ribe VikingeCenter:

Tel. 75 411 611 eller booking@ribevikingecenter.dk

Du er altid meget velkommen med dine spørgsmål.

Kontakt os, hvis du har særlige ønsker.

Ring og book jeres besøg på Ribe VikingeCenter eller benyt booking-formularen på www.ribevikingecenter.dk

TVÆRFAGLIGT UNDERVISNINGSFORLØB

Hvis hele dette undervisningsforløb bliver praktiseret med både 1. forberedelsesdelen, 2. besøgsdelen på Ribe VikingeCenter og 3. opfølgingsdelen, leder dette skoletjenesteforløb frem mod, at eleverne tilegner sig kompetencer i forhold til at opnå følgende færdigheds- og vidensmål:

Besøg på Ribe VikingeCenter

Historie, 3.-4. klasse

Historiebrug. Historisk bevidsthed

- Eleven kan forklare, hvorledes de og andre er historieskabte og skaber historie.
- Eleven har viden om personer og hændelser, der tillægges betydning i historien.

Historie, 5.-6. klasse

Historiebrug. Historiske scenarier.

- Eleven kan opstille historiske scenarier for at få indsigt i samfundsforhold i fortiden.
- Eleven har viden om elementer, der indgår i historiske scenarier.

Historie, 5-6 klasse

Kildearbejde. Historiske problemstillinger.

- Eleven kan formulere enkle historiske problemstillinger.
- Eleven har viden om kriterier for opstilling af enkle historiske problemstillinger.

Forberedelse og opfølgning

Historie, 3.-4. klasse

Kronologi og sammenhæng. Samfund.

- Eleven kan beskrive ændringer i livsgrundlag og produktion.
- Eleven har viden om magtforhold og samfundsstrukturer før og nu.

Historie, 3.-4. klasse

Kronologi og sammenhæng. Historiekanon

- Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse.
- Eleven har viden om kanonpunkter.

Dansk, 3.-4. klasse

Kommunikation. Dialog.

- Eleven kan indgå i dialog i mindre grupper.
- Eleven har viden om samtaleregler.
- Eleven kan lytte aktivt til andre og følge op med spørgsmål og respons.
- Eleven har viden om lytteformål og undersøgende spørgsmål.

Dansk, 5.-6. klasse

Læsning. Sprogforståelse

- Eleven kan anvende overskrifter og fremhævede ord til at skabe forståelse af tekster.
- Eleven har viden om ord og udtryk, der forklarer nyt stof.

Forberedelse

Forberedelse - GENERELT

- **Forbered eleverne på besøget på Ribe Vikingecenter.** Nævn for dem, at de skal passe godt på tingene samt behandle mennesker og dyr med omsorg og respekt. Mobiltelefoner skal indstilles til lydløs og blive i taskerne.
- **Madpakke.** Eleverne kan medbringe en madpakke til omformiddagen.
- **Introducer rollespillet.** Læs rollespillet op for eleverne og snak om, hvad der mon skal ske på Ribe Vikingecenter.
- **Forbered eleverne på oplevelsen på Ribe Vikingecenter.** Fortæl dem, at de vil få tildelt en rolle. Hvad vil det sige at spille en rolle? Hvorfor er det en god idé? Snak om, at den rolle, som eleverne skal spille, er en barsk rolle, fordi trælle var nederst i samfundshierarkiet. Gør også eleverne opmærksom på, at rollen bliver spændende og lærerig at prøve. Selvfølgelig bliver ingen udsat for vold eller andre krænkelse på samme måde, som det skete i vikingetiden.

Forberedelse - DANSK

- **Fælles snak.** Ordafklaring. Hvad betyder ordet 'Træl'?
- **Baggrundslitteratur.** Tekst fra bogen 'Vikingebørn' af Trine Theut. Teksten kan downloades på vores website. Teksten beskriver en situation, hvor børn leger, men hvor det ene barn er en træl, i børnenes leg er det tydeligt, at trællen bestemt ikke er på samme sociale niveau, som de andre børn.

Metodeforslag: 1) Læsning og 2) Analyse af teksten 'Vikingebørn'.

Læsning i grupper. Det kan anbefales at lade eleverne læse teksten ud fra en CL-struktur: Rollelæsning. Strukturen går ud på, at klassen inddeles i firemandsgrupper, hvor hver elev skiftes til at have følgende roller: 1. oplæser, 2. referent, 3. overskriftsmester og 4. sammenhængsmester. For overskuelighedens skyld kan det anbefales at lave skilte med de forskellige rollenavne på, som stilles foran eleven og flyttes efter tur.

Strukturen fungerer på følgende måde:

Trin 1: Oplæseren læser de fire første sætninger i teksten.

Trin 2: Referenten giver et referat af det vigtigste indhold.

Trin 3: Overskriftsmesteren finder en dækkende overskrift til afsnittet, som han, eller alle teammedlemmer, skriver ned.

Trin 4: Sammenhængsmesteren forklarer sammenhængen med det forudgående eller prøver at forudsige, hvad der følger.

Trin 5: Rolleskift i urets retning. Skiltene med de påskrevne rollenavne flyttes og næste afsnit læses osv.

Giv tid til at eleverne i grupperne kan øve sig i at referere teksten for hinanden.

- **Fælles oplæsning på klassen.** Det vil være en god idé at få en eller flere elever til at læse et referat op på klassen, for at få afklaret eventuelle betydningsproblemer med ord eller sætninger.
- **Fælles analyse på klassen:** Fælles klassesamtale. Analysen af teksten foregår gennem den fælles klassesamtale med hjælp fra gruppernes referater og elevernes hukommelse af tekstens indhold. Følgende spørgsmål kan anbefales til samtalen; Hvilke personer er med i teksten? Hvad laver de forskellige personer? Hvad går menneskejagtlegen ud på? Hvorfor vælger de en anden leg? Hvilken rolle har Tud? Er Tud et pænt navn? Kom gerne frem til en snak om, hvordan trællen bliver holdt nede i det sociale hierarki. Er det måden de snakker til Tud på? Eller andet? Kan vi i dag finde på, at kalde hinanden sådan nogle navne, hvilke og hvorfor?
- **Se filmen 'Trællen'.** Se Ribe Vikingecenters website for [kortfilmen 'Trællen'](#). Filmen er det sidste afsnit i serien 'Vikingerne ved Vadehavet', som samlet skildrer vikingetidens hierarkiske samfund. Filmen er optaget på Ribe Vikingecenter og ved Vadehavet.

Forberedelse - HISTORIE

- **Vikingetiden som tema.** Det er oplagt at arbejde med vikingetiden som tema op til jeres besøg. Dermed har eleverne en viden om vikingetiden og har tilegnet sig en kronologisk forståelse af, hvor på tidslinjen perioden befinder sig. Det anbefales at bruge bogen 'Vikinger' fra serien 'De små fagbøger' af Knud Larsen. Den egner sig til 2.-5. klasse, men Skoletjenesten anbefaler den også til 6. klasse, som forberedelse til netop dette forløb. Til bogen hører et opgavesæt og facitliste. Materialet kan downloades på [fagliglæsning.dk](#).
- **Læreroplæg.** Informer eleverne om, at huse, møbler, gader, brønde m.m. på Ribe Vikingecenter er rekonstruktioner fra arkæologiske udgravninger. Snak gerne om ordet 'rekonstruktion'.
- **Læreroplæg og fælles snak.** Snak om et samfunds forskellige sociale lag. Kom ind på de forskellige sociale lag, der var i vikingetiden. I kan eventuelt tegne vikingetidens samfundspyramide på tavlen med trællene nederst.

OBS!

Forløbet understøtter kravet om 45 minutters motion og bevægelse i gennemsnit om dagen. Brug strækningen fra jeres skole til Ribe Vikingecenter og omvendt til at få dækket kravet om elevernes daglige motion og bevægelse. Eleverne får yderligere motion og bevægelse, idet vi bevæger os rundt på et stort område på Ribe Vikingecenter.

Forløbet støtter folkeskolens historiekanon 'Ophævelsen af slavehandel' samt 'FN's Verdenserklæring om menneskerettighederne'.

Opfølgning

Opfølgning - DANSK

- **Fælles snak om oplevelsen.** Snak om, hvad I oplevede på Ribe Vikingecenter. Snak evt. om vikingerne, I mødte. Var de ægte vikinger? Hvis ikke, hvem var de mon så?
- **Fælles snak om forventningen.** Snak om, hvordan det var at opleve vikingetiden på egen krop. Var det, som eleverne forventede det? Var der noget, som overraskede?
- **Fælles snak.** Skriv 'Træl' midt på tavlen. Spørgsmål til klassen: 'Hvordan skulle en træl opføre sig på Ribe Vikingecenter? Mulige elevsvar: 'Vi skulle kigge ned hele tiden', 'vi måtte ikke sidde sammen med de andre vikinger' eller 'vi måtte ikke snakke sammen'. Skriv alle svar på tavlen. Når alle elevernes svar er skrevet op, kan du spørge klassen, om de synes, der er en samlet overskrift, som dækker over alt det der står på tavlen. Et svar kunne være 'Undertrykkelse' eller 'magt'. Snak eventuelt om, at undertrykkelse er et værktøj til at skubbe et menneske ud af fællesskabet på samme måde, som mobning er det. Inddrag gerne fortællingen om trællen Tud fra forberedelsesdelen. Hvordan blev han behandlet iblandt de andre børn? Var det sådan, eleverne havde det på Ribe Vikingecenter?
- **Fælles evaluering.** Hvad har eleverne lært? Hvad tænker eleverne, de har lært? Hvad ved læreren, de har lært? Find inspiration i læringsmålene fra undervisningsmaterialet.

Opfølgning - HISTORIE

- **Fælles snak.** Hvordan var det at opleve vikingetiden på Ribe Vikingecenter, og hvordan var det at opleve det på egen krop? Snak om oplevelsen som træl overfor det liv eleverne selv har. Kom i jeres snak frem til frihed over for ufri og hvad det vil sige at være det ene eller det andet.
- **Læreroplæg og fælles snak.** Fortæl og snak om enkelte principper fra menneskerettighedserklæringen og hvad det er for noget. Snak om, at der ikke må praktiseres slaveri og slavehandel. Vi har i dag et menneskesyn der siger, at man ikke må undertrykke andre mennesker uanset alder, køn, religion eller andet. Kig eventuelt også på børns rettigheder i FN's børnekonvention og snak om børns ret til et børneliv og hvad sådanne rettigheder betyder.

- **Det videre arbejde inden for historiefagets kanonpunkt: 'Ophævelse af slavehandel' samt 'FN's Verdenserklæring om menneskerettighederne'.** Bogen 'Slaver' fra serien 'De små fagbøger' af Inger Byrjalsen giver et godt og spændende indblik i slaveri og slavehandel igennem tiderne med fokus på Rom, USA og Danmark. Den egner sig til 2.-5. klasse, men Skoletjenesten anbefaler den også til 6. klasse som opfølgning til netop dette forløb. Til bogen hører der et opgavesæt og facitliste. Materialet kan downloades på www.fagliglaesning.dk. Endvidere er det oplagt at arbejde videre med slaveri, der foregår i Østasien, Afrika og Latinamerika i vore tider. Hertil kan undervisningsmaterialet fra kampagnen 'STOP børnearbejde - skolen er det bedste sted at arbejde' være særlig godt og aktuelt at arbejde med: www.stopbørnearbejde.dk

Litteratur og film til emnet

Til læreren

- Birkebæk, Frank 2003: *Vikingetiden i Danmark*. Sesam. Side 96-100.
- Feveile, Claus 2010: *Vikingerne Ribe. Handel, magt og tro*. Sydvestjyske Museer.
- Spencer Kagan, Jette Stenlev 2013: *Cooperative Learning. Undervisning med samarbejdsstrukturer*. Malling Beck.

Til undervisningen

- Byrjalsen, Inger 2005: *Slaver*. Fra serien 'De små fagbøger'. Gyldendal. Med opgavesæt.
- Larsen, Knud Erik 2006: *Vikinger*. Fra serien 'De små fagbøger'. Gyldendal. Med opgavesæt.
- Theut, Trine 2000: *Vikingebørn*. Dafolo Forlag.

Kortfilm

- ['Trællen'](#). Prod. af Ribe Vikingecenter
- ['Vikingerne ved Vadehavet'](#). Prod. af Ribe Vikingecenter

Kortfilmene er tilgængelige på www.ribevikingecenter.dk

